

Evropské dědické osvědčení z pohledu práva České republiky

Lenka Leszay, Brusel 15.10.2010

Česká republika patří mezi členské státy, ve kterých dědictví přechází na dědice ke dni úmrtí zůstavitele. Dědické řízení probíhá před notářem, který na základě pověření příslušného soudu provádí ve věci potřebné úkony jako soudní komisař podle příslušných ustanovení občanského soudního řádu. Dokladem o tom, že je někdo dědicem je konečné usnesení o dědictví vydané notářem, jehož úkony se považují za úkony soudu. Do působnosti notáře by zřejmě bylo svěřeno i vydávání osvědčení o dědictví podle budoucího nařízení.

V rámci řízení o dědictví notář zjišťuje osobní a majetkové poměry zůstavitele, zjišťuje zda zůstavitel zanechal závěť či jiné pořízení pro případ smrti (k čemuž povinně činí šetření v Centrální evidenci závětí) a činí potřebná šetření při kterých si ověřuje získané informace. Při jednání, na které pozve všechny osoby, které přicházejí v úvahu jako dědicové znovu ověří správnost zjištěných údajů a poučí dědice o jejich dědickém právu a možnosti dědictví odmítnout. Pokud byl zůstavitel ženatý či zůstavitelka vdaná, pořídí soupis majetku a dluhů náležejících do jejich společného jmění, které se rozdělí na část připadající pozůstalému manželu a na část spadající do dědictví. Pořídí soupis aktiv a pasiv dědictví, určí obvyklou cenu majetku, výši dluhů a čistou hodnotu dědictví. Poté mohou dědicové, kteří dědictví neodmítli, uzavřít dohodu o vypořádání dědictví.

Na základě výsledků jednání vydá soudní komisař usnesení, kterým dohodu o vypořádání dědictví schválí (§175q odst. 1 písm. c) o.s.ř.). Pokud k uzavření dědické dohody nedojde, potvrdí dědictví dědicům podle jejich zákonných podílů nebo závětí. Nabytí dědictví potvrdí i v případě, že zůstavitel měl jen jednoho dědice.

Z toho, co bylo uvedeno vyplývá, že v Česká republika patří mezi státy, které se kloní k názoru, že Evropské dědické osvědčení („EDO“) může být vydáno až na základě rozhodnutí nebo instrumentu vydaného v rámci řádného postupu na základě národního práva. V našem systému až poté, co nabude právní moci usnesení, kterým bude skončeno projednání dědictví, resp. usnesení o ustanovení správce dědictví (vykonavatele závětí české právo nezná). Osvědčení by tak bylo důkazem o skutečnostech řádně zjištěných podle domácího práva. Není možné, aby bylo v rozporu s usnesením vydaným podle národního práva.

Pokud by měla být připuštěna možnost vydání EDO již před právní mocí usnesení o dědictví, (jak zřejmě návrh Komise předpokládá), bylo by třeba vycházet z toho, že dle článku 40a revidovaného textu nařízení může být EDO vydáno až poté, co údaje, které mají být osvědčeny, byly pevně/definitivně zjištěny (established) podle práva použitelného na dědictví. Jinými slovy, EDO by bylo možné vydat až poté, co soudní komisař učiní ve věci všechna šetření potřebná k ověření informací, které mají být uvedeny v EDO a poté, co se osoby přicházející v úvahu jako dědicové vyjádří, že dědictví neodmítají.

S ohledem na okolnosti vyřizování dědictví podle českého práva bych se ráda vyjádřila k některým otázkám spojeným s vydáním evropského dědického osvědčení.

Žádost o vydání osvědčení a prověření údajů uvedených v žádosti

EDO má být vždy vydáváno pouze na žádost (jakékoli osoby uvedené v čl. 36 – dědice, odkazovníka, správce, vykonavatele závěti). Článek 38 poměrně obsáhle stanoví seznam informací, které má žádost obsahovat s tím, že tyto informace musí být doloženy příslušnými listinami.

Článek 40 ukládá vydávajícímu orgánu, provést určitá šetření ohledně informací, které žadatel poskytl v žádosti. Bez ohledu na to, že některá ustanovení tohoto článku nejsou zcela bez problémů, je třeba poznamenat, že ve většině členských států probíhá o před vydáním domácího osvědčení o dědictví zjišťovací řízení. V České republice probíhají veškerá šetření v rámci projednání dědictví podle pravidel OSŘ. Není na místě, aby nařízení upravovalo způsob, jakým má dokazování probíhat.

Smyslem navrhované úpravy je usnadnit dědicům, odkazovníkům, správcům dědictví a vykonavatelům závěti, život, když potřebují prokázat svůj statut, práva nebo pravomoci v jiném členském státě. Jejím účelem není dublovat řízení a tak prodlužovat lhůtu k vydání EDO. Potřebná šetření by se měla provést v rámci jednoho řízení. I to je důvodem, proč podle přepracovaného návrhu nařízení má být pravomoc vydávat EDO svěřena i nesoudním veřejným autoritám pověřeným vyřízením dědictví podle domácího práva, kterými jsou například notáři.

Mám za to, že většina členských států se shoduje na tom, že je důležité, aby vydání EDO nebylo vydáváno na základě samostatné procedury upravené nařízením. Není možné, aby EDO bylo vydáváno ve zvláštním řízení, jehož výsledkem by bylo rozhodnutí, které by ve svých důsledcích představovalo rozhodnutí ve věci samé. EDO má být důkazem o postavení dědice nebo správce dědictví a by mělo být vydáno na základě výsledků zjištěných v rámci národních procedur, přičemž členským státům nelze určovat, jakým způsobem mají provádět dokazování. Nařízení by nanejvýše mohlo obsahovat určitý minimální standard, který by měl být v rámci domácích procedur dodržen.

V České republice zjistí notář údaje potřebné k vydání EDO v rámci řízení o dědictví. Lze předpokládat, že v době podání žádosti již soudní komisař bude mít většinu informací již k dispozici, stejně tak jako dokumenty, kterými mají být nároky osob prokázány. Žádost by měla být zpravidla podána již v průběhu tohoto řízení (v případě kdy by byla žádost vydána později, řešením by mohlo být dodatečné řízení o dědictví, ve kterém by byly dodatečně zjištěny potřebné skutečnosti.)

Z uvedených důvodů nejsem přesvědčena o tom, že by nařízení mělo do detailu upravovat obsah žádosti o EDO. Obsah žádosti navíc záleží i na obsahu použitelného práva a na účelu, pro který má být EDO vydáno. Mám za to, že by v nařízení by stačilo uvést, že žádost o vydání EDO má obsahovat informace potřebné pro jeho vydání.

Nařízení dále stanoví, že žádost na být podána na formuláři podle vzoru uvedeného v příloze nařízení. Použití formuláře může být výhodné v případě EDO samotného, kdy může při posloužit k překonání jazykových bariér při jeho použití v zahraničí. Žádost o vydání EDO bude v členském státě podávána profesionálům, kteří dědictví již vyřizují a většinu podkladů již shromáždili v rámci domácí procedury. Povinné použití formuláře by mohlo představovat zbytečnou administrativní zátěž.

Obsah dědického osvědčení

Článek 41 nařízení uvádí údaje, které mají být uvedeny v EDO. S ohledem na to, že obsah osvědčení by se měl odvíjet především od účelu, ke kterému je EDO určeno, je v přepracovaném návrhu upřesněno, že tyto údaje mají v osvědčení uvedeny jen v takovém rozsahu, který je potřebný pro jeho účel.

Z hlediska úpravy platné v České republice bych se chtěla především k Článku 41(2) (h) , podle kterého má dědické osvědčení v případě více dědiců obsahovat informaci o výši podílu jednotlivých dědiců, a pokud je to aplikovatelné též práva dědiců a seznam majetku, ke kterému mají dědicové právo

Jak již bylo řečeno, v České republice notář v rámci projednání dědictví provádí soupis aktiv a pasiv dědictví a dědické řízení končí vydáním konečného usnesení, kterým se zpravidla schvaluje uzavřená dohoda o vypořádání dědictví. Usnesení tedy obsahuje i informaci o tom, jak byly jednotlivé věci a majetková práva rozděleny mezi dědice a do jaké míry jednotliví dědicové odpovídají za dluhy zůstavitele. Ani tak by ale nebylo vhodné do EDO uvádět seznam majetku. Za prvé, není možno zaručit, aby byl takový seznam úplný a za druhé, uvedení seznamu v EDO by bylo v rozporu s jeho účelem, kterým je prokázání práva určité osoby v zahraničí. Evropské dědické osvědčení má být vydáváno pouze pro jeho použití v zahraničí. Uvedení seznamu veškerého majetku, který dědic nabyt i ve svém domovském státě by bylo pro účely EDO zbytečné a matoucí.

V podmínkách českého práva si po vydání pravomocného usnesení o dědictví si však naopak lze představit, že by osvědčení obsahovalo potvrzení o tom, že někdo nabyt určitá práva k nějaké věci.

Naopak mi není zcela jasné, jaká výše dědického podílu jednotlivých dědiců by se uváděla do osvědčení. Výše dědických podílů jednotlivých dědiců vyplývá ze zákona či ze závěti. Pokud bychom připustili možnost, že by EDO bylo možno vydat již před skončením dědického řízení, bylo by třeba rozlišovat mezi takovým osvědčením a osvědčením vydaným až po právní moci usnesení.

Do právní moci usnesení o dědictví jsou dědicové považováni za vlastníky celého majetku náležejícího do dědictví a z právních úkonů týkajících se dědictví jsou všichni dědicové oprávněni společně a nerozdílně. V osvědčení by se zřejmě uvedly jejich zákonné podíly nebo podíly vyplývající ze závěti.

V dohodě o vypořádání dědictví se dědicové mohou dohodnout, že si majetek rozdělí jinak. To se projeví tak, že skutečná výše jejich dědických podílů bude jiná, než jaká vyplývá ze zákona. V osvědčení by mohla tak mohla být uvedena skutečná výše jejich dědického podílu vyplývající z dohody o vypořádání dědictví schválené soudním komisařem.

Pravomocné usnesení o dědictví jako podklad pro zápis do veřejných rejstříků

Dědické usnesení slouží jako podklad pro zápis změny vlastnictví do katastru nemovitostí. O zápisu však katastrální úřad nerozhoduje a zápis provádí tzv. záznamem. Jde o deklaratorní zápis skutečného stavu podle předloženého usnesení. Záznam provede katastrální úřad

z úřední povinnosti na základě listiny osvědčující právní skutečnosti, které jsou předmětem zápisu do katastru.

V Praze dne 11.10.2010